

Jan Józef Janicki

«Mane nobiscum Domine» - eucharystyczny testament Jana Pawła II

Kieleckie Studia Teologiczne 5, 27-47

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. Jan Józef Janicki – Kraków – Kielce

MANE NOBISCUM DOMINE
– EUCHARYSTYCZNY TESTAMENT JANA PAWŁA II

Papież Jan Paweł II, zgodnie z coroczną tradycją przewodnicząc w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa (10 czerwca 2004 r.) Mszy św. przed Bazyliką św. Jana na Lateranie, przypomniał w homilii, iż Kościół nie tylko sprawuje Eucharystię, lecz także uroczyście, w Boże Ciału, niesie Najświętszy Sakrament w procesji,

głosząc publicznie, że Chrystus złożył siebie w ofierze dla zbawienia całego świata. Wdzięczny za ten ogromny dar, Kościół gromadzi się wokół Najświętszego Sakramentu, ponieważ w nim widzi źródło i szczyt swego istnienia i działania. *Ecclesia de Eucharistia vivit!* Kościół żyje Eucharystią i jest świadomy, że ta prawda wyraża nie tylko codzienne doświadczenie wiary, lecz w syntetyczny sposób określa istotę jego tajemnicy¹.

Ojciec Święty potwierdził przekonanie Kościoła, który – dzięki Najświętszej Eucharystii – w sposób szczególnie doświadcza z radością obecności Pana, nieustannie urzeczywistniającego obietnicę daną swoim uczniom: *A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata* (Mt 28, 20)². W Eucharystii zatem Kościół otrzymuje wielkie dobro duchowe, to znaczy samego Chrystusa, Chleb żywy, dający życie ludziom³. Jest więc zrozumiałe, że „Kościół nieustannie zwraca swe spojrzenie ku swojemu Panu, obecnemu w Sakramencie Ołtarza, w którym objawia On w pełni ogrom swej

¹ Jan Paweł II, Homilia. Msza św. w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, „L'Osservatore Romano” (dalej OR) 25 (2004), nr 9, s. 19; por. Jan Paweł II, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharistia* (dalej EdE i numer rozdziału) (17 IV 2003), 1.

² Zob. EdE 1.

³ Por. Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis* (DP), 5.

miłości”⁴. Eucharystia, jak wyjaśnił sługa Boży Jan Paweł II, rozumiana „jako zbawcza obecność Jezusa we wspólnocie wiernych” oraz „jako jej pokarm duchowy”, stanowi najcenniejszą wartość, jaką Kościół posiada na drogach swojej ponad dwa tysiące lat trwającej historii⁵. Papież Polak, mając na uwadze doświadczenie Kościoła, który „żyje dzięki Chrystusowi eucharystycznemu, Nim się karmi, z Niego czerpie światło”⁶ oraz to, iż musi odrzucać „stale powracającą pokusę budowania miasta ludzi bez Boga czy wprost przeciw Niemu”⁷, zapowiedział, na czas od października 2004 r. do października następnego roku, przeżywanie w całym Kościele Roku Eucharystii. Jan Paweł uzasadniając tę decyzję stwierdził, że od dnia Zesłania Ducha Świętego, w którym Kościół – „lud Nowego Przymierza rozpoczął swoje pielgrzymowanie ku ojczyźnie niebieskiej, Najświętszy Sakrament niejako wyznacza rytm jego dni, wypełniając je ufną nadzieją”⁸. Właśnie mając to na myśli, Papież Polak postanowił poświęcić Eucharystii w życiu Kościoła pierwszą encyklikę na początku trzeciego tysiąclecia i z radością ogłosił, w roku następnym, specjalny Rok Eucharystii⁹. Chodzi o to, że „za każdym razem, gdy Kościół sprawuje Eucharystię, wierni mogą w pewien sposób ponownie przeżywać doświadczenie dwóch uczniów z Emaus: *Otworzyły się im oczy i poznali Go* (Łk 24, 31)”¹⁰.

Zapowiedziany przez Ojca Świętego Rok Eucharystii, czyli szczególnie dla całego Kościoła czas kontemplowania oblicza Chrystusa, rozpoznawania Go gdziekolwiek się objawia, a co ma miejsce przede wszystkim „w żywym sakramencie Jego Ciała i Jego Krwi”¹¹ – rozpoczął Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny. Odbywał się on w dniach 10–17 października 2004 r.

⁴ EdE 1.

⁵ Zob. tamże, 9.

⁶ Tamże, 6.

⁷ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa* Kościół w Europie (dalej EiE i numer rozdziału) (28 VI 2003), 5.

⁸ EdE 1; zob. Jan Paweł II, Homilia. Msza św. w uroczystość Najświętszego Ciała..., art. cyt., 19.

⁹ Jan Paweł II wyjaśnił, iż w Roku Różańca ogłosił Encyklikę *Ecclesia de Eucharistia*, gdyż pragnął ukazać „tajemnicę Eucharystii w jej nierozzerwalnej, żywej relacji z Kościołem”. Zachęcał „wszystkich do sprawowania Ofiary eucharystycznej z zaangażowaniem, na jakie zasługuje, oraz do oddawania Jezusowi obecnemu w Eucharystii, także poza Mszą św., czci w adoracji godnej tak wielkiej Tajemnicy”. Zwrócił ponadto „raz jeszcze uwagę na potrzebę duchowości eucharystycznej, wskazując na wzór Maryi – «Niewiasty Eucharystii»” [Jan Paweł II, List apostolski *Mane nobiscum Domine* na Rok Eucharystii (dalej MnD i numer rozdziału), 10].

¹⁰ EdE 6.

¹¹ Por. tamże.

w Guadalajarze, w Meksyku, pod hasłem: „Eucharystia światłem i życiem nowego tysiąclecia”. Rok Eucharystii zakończyło Zgromadzenie Zwyczajne Synodu Biskupów, które miało miejsce w Watykanie w dniach 2–29 października 2005 r. Jego obradom przyświecało motto: „Eucharystia źródłem i szczytem życia i misji Kościoła”.

Jan Paweł II podejmując tę inicjatywę eucharystyczną, która stanowiła konsekwencję kierunku duszpasterskiego, jaki chciał nadać Kościołowi, zwłaszcza w latach przygotowań do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, kierował się także wydarzeniem Światowego Dnia Młodzieży. Odbywał się on w Kolonii (Köln), w Niemczech, w dniach 16–21 sierpnia 2005 r. Na zakończenie, prawie milionowemu zgromadzeniu młodzieży z całego świata przewodniczył papież Benedykt XVI, po „odejściu do domu Ojca” (2 kwietnia 2005 r.) Jana Pawła II, który pragnął, aby młodzież skupiała się wokół Eucharystii – centrum życia chrześcijańskiego – „dla ożywienia swej wiary i entuzjazmu”¹².

W dniu 7 października 2004 r., we wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Różańcowej, wszyscy pasterze i wierni Kościoła otrzymali od Papieża „z rodu Polaków” List apostolski *Mane nobiscum Domine* (*Zostań z nami Panie*), stanowiący kolejną zachętę do refleksji nad Eucharystią, do zgłębiania i przyswajania treści z nią związanych, oraz wskazanie pewnych perspektyw, które mogą pomóc wszystkim w godnym i owocnym przeżywaniu roku poświęconego „temu przedziwnemu Sakramentowi”¹³. Autor listu, sługa Boży Jan Paweł II, przedstawił do rozważenia następujące tematy: „Śladami Soboru i Jubileuszu” (nr 1–10), „Eucharystia tajemnicą światła” (nr 11–18), „Eucharystia źródłem i objawieniem wspólnoty” (nr 19–23) oraz „Eucharystia początkiem i programem «misji»” (nr 24–31). Głębia teologii zawarta w tym dokumencie pozwala ujrzeć, nie tylko w Roku Eucharystii, ale i w następnych latach, całe bogactwo **Pamiętki Pana** pozostawionej nam na pielgrzymią drogę życia.

1. Ikona uczniów z Emaus

Jan Paweł II, idąc śladami *Vaticanum II* i Jubileuszu Roku 2000, uznał, że ikona uczniów z Emaus pozwala w odpowiednim świetle ukazać rok, w którym Kościół w sposób szczególny będzie się starał przeżywać tajemnicę Najświętszej Eucharystii¹⁴.

¹² MnD 4.

¹³ Tamże, 3. 10.

¹⁴ Tamże, 2; zob. M. Augé, *La Lettera Apostolica „Mane nobiscum Domine”*, „Notitiae”, 41 (2005), nr 1–2, s. 70.

Ewangeliczne Emaus na ziemi palestyńskiej to nie tylko osada oddalona *sześćdziesiąt stadiów od Jerozolimy* (Łk 24, 13), ale wyjątkowe miejsce i czas spotkania zmartwychwstałego Pana – „Wędrowca” ze swoimi zasmuconymi, zrezygnowanymi i załamanyymi uczniami. „Pośród cieni chylącego się ku zachodowi dnia i mroku zalegającego w duszy”, ów Wędrowiec-Nieznajomy okazał się „jasnym promieniem na nowo budzącym nadzieję i otwierającym ich ducha na pragnienie pełni światła”¹⁵. Stało się to wtedy, kiedy ich Mistrz, zmartwychwstały po męce i ukrzyżowaniu, początkowo nie rozpoznany, choć „pałało w nich serce” (por. Łk 24, 32), rozmawiał z nimi w drodze i wyjaśniał im Pisma, a „światło Słowa roztopiało ich twarde serce i otwierało im oczy”¹⁶. Przyjmując zaś usilne zaproszenie zawiedzionych i strapionych wędrowców: *Zostań z nami, gdyż ma się ku wieczorowi* (Łk 24, 29), zasiadł z nimi przy stole, *wziął chleb, odmówił błogosławieństwo, połamał go i dawał im* (Łk 24, 30). Uczniowie dopiero wtedy poznali Zmartwychwstałego, a to spotkanie z Żyjącym Panem napełniło ich radością i nadzieją i uzdolniło do głoszenia Dobrej Nowiny wszystkim ludom i narodom. Oblicze Jezusa wprawdzie zniknęło, ale Boski Mistrz pozostał pod zasłoną łamanego chleba, wobec którego otworzyły się ich oczy.

Dzisiaj żyjący i wierzący w Chrystusa są podobni do uczniów z Emaus; są także pielgrzymami w drodze, którzy nie zawsze potrafią zrozumieć wszystkiego tego, co dzieje się wokół, we wspólnotach lokalnych, w Ojczyźnie czy na świecie. Czasem te wydarzenia, jak napisali polscy biskupi w Liście na Rok Eucharystii, stają się dla człowieka wierzącego „powodem zwątpienia czy trwogi, a nawet oddalenia od Boga i wspólnoty Kościoła”, gdyż wciąż słyszy się „o wojnach i przewrotach, o głodzie i trzęsieniach ziemi (por. Łk 21, 9.11)”¹⁷. Niejednokrotnie czujemy się także w naszym życiu osobistym i rodzinnym zawiedzeni lub przytłoczeni kłopotami codzienności. Na takiej drodze pełnej pytań, niepokoju czy bolesnych rozczarowań, gdy potrzeba nam światła i umocnienia, „Boski Wędrowiec” Jezus Chrystus przyłącza się do nas i nam towarzyszy, aby poprowadzić nas, przez wyjaśnianie Pism, do zrozumienia tajemnic Bożych. Kiedy zaś „łamię chleb”, gdy „miejsce światła Słowa zajmuje światło płynące z Chleba życia”, pragnie, byśmy i my poznali Go jako Zmartwychwstałego. Spotkanie z Żyjącym Panem napełnia Jego uczniów radością i nadzieją, ale także czyni ich swoimi świadkami, uzdalniając ich do dzielenia się z innymi Dobrą Nowiną. Chrystus obecny w tajemnicy Najświętszego Sakramentu staje się źródłem naszego chrześcijańskiego

¹⁵ MnD 1.

¹⁶ Por. Łk 24, 31; MnD 1.

¹⁷ Zob. List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii *Eucharystia źródłem i szczytem życia i misji Kościoła* (22 X 2004), w: „Anamnesis”. Biuletyn Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, 11 (2005), nr 1, s. 50.

życia, wypełniając jednocześnie „w najdoskonalszy sposób swą obietnicę, że będzie „z nami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (por. Mt 28, 20)¹⁸.

„Łamanie chleba” (*Fractio panis*), jak w pierwszych wiekach nazywali chrześcijanie Eucharystię, na zawsze pozostało w centrum życia Kościoła, gdyż w ten sposób, w przemijającym wciąż czasie, Chrystus uobecnia swą tajemnicę śmierci i zmartwychwstania, aby w swej Osobie dawać się nam jako *chleb żywy, który zstąpił z nieba* (J 6, 51). Wraz z Nim otrzymujemy zadatek życia wiecznego, który już teraz daje nam przedsmak wiekuistej uczyty w niebiańskim Jeruzalem. „W *Sakramencie Eucharystii* Zbawiciel, który dwadzieścia wieków temu przyjął ciało w łonie Maryi, nadal ofiarowuje się ludzkości jako źródło Boskiego życia”¹⁹.

Ogłoszenie Roku Eucharystii miało na celu pogłębienie i ożywienie wiary w obecność Chrystusa Pana we Mszy św.; bowiem przez „słuchanie słowa Bożego, Komunię Świętą i adorację Eucharystii i my doświadczymy spotkania z Chrystusem wciąż obecnym w swoim Kościele”²⁰. Prawda ta jest szczególnie aktualna po rozpoczęciu trzeciego tysiąclecia, kiedy nowe fakty uwidoczniły, iż obok perspektyw niosących otuchę pojawiły się „ponure cienie przemocy i krwi, które nas zasmucają”²¹. Dlatego Kościół z całą mocą głosi, że Chrystus, w którym wszystko jednoczy się na nowo (por. Ef 1, 10; Kol 1, 15-20), jest w centrum nie tylko dziejów Kościoła, ale również historii ludzkości. Sobór Watykański II, cytując papieża Pawła VI, wyznawał z przekonaniem, że Chrystus jest „celem historii ludzkiej, punktem, ku któremu zwracają się pragnienia historii i cywilizacji, ośrodkiem rodzaju ludzkiego, radością wszystkich serc i wypełnieniem ich tęsknot”²².

Zmarły Papież uznał, iż w okresie posoborowym, w drugiej połowie XX wieku, wspólnota chrześcijańska nauczyła się znacznie dojrzej sprawować sakramenty, a zwłaszcza Eucharystię. Dlatego należy iść w tym kierunku,

przywiązując szczególne znaczenie do Eucharystii niedzielnej i samej niedzieli, przeżywanej jako specjalny dzień wiary, dzień zmartwychwstałego Pana i daru Ducha Świętego, prawdziwa Pascha tygodnia. Od dwóch tysięcy lat rytm chrześcijańskiego życia wyznaczany jest przez pamiątkę owego „pierwszego dnia tygodnia” (por. Mk 16, 2.9; Łk 24, 1; J 20, 1), w którym zmartwychwstały Chrystus przyniósł Apostołom dar pokoju i Ducha Świętego (por. J 20, 19-23)²³.

¹⁸ Zob. MnD 2; List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., tamże.

¹⁹ Jan Paweł II, List apostolski *Tertio millennio adveniente* w związku z przygotowaniem Jubileuszu Roku 2000, (dalej TMA i numer rozdziału) (10 XI 1994), 55.

²⁰ List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., s. 50.

²¹ MnD 6.

²² KDK 45; zob. MnD 6.

²³ Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte* na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 (dalej NMI i numer rozdziału) (6 I 2001), 35; zob. MnD 8.

Biskupi polscy, w związku z tym fragmentem nauczania papieskiego, napisali do wiernych:

To Jezus jest naszą Paschą, naszym ratunkiem i wyzwoleniem. Aby wszystkim ludziom, również nam, dać udział w swoim zwycięstwie, polecił, aby uczniowie powtarzali te same gesty i słowa na Jego pamiątkę. Kościół czyniąc to nieprzerwanie od niemal dwóch tysięcy lat wierzy, że to Chrystus jest obecny pośród swoich uczniów i daje się poznać przy „łamaniu chleba”. Apostołowie zgromadzeni w „pierwszy dzień tygodnia” (por. J 20, 19) i ponownie „po ośmiu dniach” (por. J 20, 26) spotkali Chrystusa przynoszącego dar pokoju i Ducha Świętego na odpuszczenie grzechów. My także gromadzimy się w pierwszy dzień tygodnia, czyli w niedzielę, by przez udział w Eucharystii stać się uczestnikami tych samych darów²⁴.

W Roku Eucharystii (i później) dziś żyjący uczniowie Pańscy, jak ich poprzednicy z Emaus, zostali zachęcani, by często zatrzymywali się na pielgrzymiej drodze swego życia przy eucharystycznym stole słowa Bożego i przy stole Chleba Pańskiego.

Tutaj Chrystus, we własnej Osobie, przyjmuje udęczonego trudami wędrowki człowieka, pociesza go ciepłem swego zrozumienia i swojej miłości. To właśnie w Eucharystii najbardziej się wyrażają owe pełne słodczy słowa: *Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię* (Mt 11, 28). (...) Czyż nie takiej rzeczywistości potrzebuje nasze pielgrzymie serce?²⁵.

Bardzo aktualna była nie tylko w Roku Eucharystii, ale taką pozostała na każdy inny czas (mimo, że upłynęło już wiele lat), prośba wypowiedziana przez Jana Pawła II na samym początku trzeciej pielgrzymki do Ojczyzny (8 VI 1987), na płycie warszawskiego lotniska, a skierowana do Polaków:

O ziemi polska! Ziemi trudna i doświadczona! Ziemi piękna! Ziemi moja! Bądź pozdrowiona. I bądźcie pozdrowieni wy, Rodacy, którzy znacie radość i gorzyc bytowania na tej ziemi. Zapraszam was do wspólnoty – do tej wspólnoty, którą przez pokolenia kształtuje Chrystus. On nie przestaje człowiekowi znużonemu, zagubionemu, człowiekowi, który cierpi, który gubi poczucie sensu – przywracać Sens. Eucharystia jest sakramentem tego wielkiego Sensu. Ona też pomaga odbudować wiarę w słuszne ideały, wolę życia, odbudować nadzieję²⁶.

²⁴ List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., s. 52.

²⁵ Jan Paweł II, Homilia podczas Mszy św. inauguracyjnej Kongresu Eucharystycznego w Fortaleza (Brazylia, 9 VII 1980), „L'Osservatore Romano” (dalej OR – wydanie polskie), 1 (1980), nr 9, 16; Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, III (1980), t. 2, Poznań – Warszawa, s. 114n.

²⁶ Jan Paweł II, Przemówienie powitalne na lotnisku Okęcie (Warszawa), OR 8 (1987), nr 5, s. 3.

2. Eucharystia tajemnicą światła

Spotkanie zmartwychwstałego Jezusa z dwoma uczniami z Emaus, którym *wykładał, co we wszystkich Pismach odnosiło się do Niego* (Łk 24, 27), pomaga zrozumieć ten aspekt „łamania chleba”, który powinien być zawsze obecny w pobożności ludu Bożego, gdyż ma ważne znaczenie dla duchowości i dla życia chrześcijańskiego, a mianowicie, iż **Eucharystia jest tajemnicą światła!**

Nasz Boski Mistrz i Nauczyciel Jezus Chrystus nazwał samego siebie *światłością świata* (J 8, 12), a Jego Boska chwała zajaśniała bardzo wyraźnie w przemienieniu na górze Tabor i przede wszystkim w zmartwychwstaniu. W Eucharystii natomiast chwała Chrystusa jest wprawdzie zakryta (przesłonięta), ale tę wielką tajemnicę wiary (*mysterium fidei*), która wprowadza człowieka wierzącego w głębię życia Bożego, rozświetla słowo²⁷.

Eucharystia jest światłem przede wszystkim dlatego, bo w każdej Mszy św. liturgia słowa Bożego poprzedza sprawowanie liturgii eucharystycznej; zastawiony zostaje zarówno stół Słowa, z którego wierni czerpią naukę, jak i stół Chleba, z którego otrzymują pokarm. Bardzo wymowne jest, że uczniowie z Emaus, przygotowani przez słowa Pana, rozpoznali Go przy stole po geście „łamania chleba”. Chrystus i dzisiaj mówi do nas w podobny sposób jak do uczniów w drodze do Emaus, kiedy *zaczynając od Mojżesza poprzez wszystkich proroków wykładał im, co we wszystkich Pismach odnosiło się do Niego* (Łk 24, 27). Słowa Pana „poruszyły” i rozpały serca uczniów, ochroniły przed mrokiem smutku i rozpacz, i obudziły w nich pragnienie pozostania z Nim: *Zostań z nami, gdyż ma się ku wieczorowi* (Łk 24, 29).

Sobór Watykański II mając na uwadze duchowe potrzeby dzisiejszego człowieka, obficie zastawił „stół Słowa”, aby szerzej otworzyć wiernym skarbiec biblijny; kiedy bowiem w Kościele czyta się Pismo Święte, wtedy „Bóg przemawia do swego ludu, Chrystus w dalszym ciągu głosi Ewangelię”²⁸. Jan Paweł II przypominając powyższą prawdę, wyraził w swym Liście na Rok Eucharystii nadzieję, że czas od października 2004 do października 2005 będzie stanowił dobrą okazję (która stanie się odtąd pewną stałą praktyką) dla wierzących odnowienia w sobie przekonania o aktualności słowa Bożego dla ich życia chrześcijańskiego. Dlatego, żeby słowo Boże mogło rzeczywiście „dotknąć” życia każdego ze współczesnych uczniów Chrystusa i je oświecać (por. J 1, 9), jest konieczne odczytywanie tego Słowa ze starannością, po uprzednim odpowiednim przygotowaniu, nabożne wsłuchiwanie się w nie, jego wyjaśnianie w homilii oraz przyjęcie do serca i rozważanie słowa Bożego w milczeniu²⁹.

²⁷ MnD 11.

²⁸ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* (KL), 51. 33.

²⁹ Por. MnD 13n; List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., 51.

Kiedy zatem umysł zostanie oświecony przez Słowo, gdy „rozgrzeje się serce”, zaczynają „przemawiać” znaki i wtedy stajemy się zdolni rozpoznać naszego Pana i Nauczyciela w znakach Jego obecności. Eucharystia jest bowiem w swej całości sprawowana w kontekście znaków, które kryją w sobie głębokie, świetlane przesłanie i które odsłaniają oczom wierzącego różne wymiary tej „wielkiej tajemnicy wiary”³⁰.

Eucharystia jest sprawowaniem „**pamiętki Pana**”, czyli wykonywaniem testamentu, który otrzymał Kościół od Chrystusa Pana w Wieczerniku: *To czyńcie na moją pamiętkę!* (Łk 22, 19). Nowe Ogólne wprowadzenie do trzeciego wydania Mszału rzymskiego poucza, iż „spełniając nakaz otrzymany poprzez Apostołów od Chrystusa Pana, Kościół sprawuje pamiętkę samego Chrystusa, wspominając zwłaszcza Jego błogosławioną mękę, chwalebne zmartwychwstanie i wniebowstąpienie”³¹. „Lud Boży zostaje zwołany razem na Mszę świętą, to jest na Wieczerzę Pańską, aby pod przewodnictwem kapłana, który uobecnia osobę Chrystusa, sprawować pamiętkę Pańską (*memoriale Domini*), czyli Ofiarę eucharystyczną”³². Msza św. jako „pamiętka Pana” jest rzeczywistą obecnością Paschy Chrystusa, tzn. Jego dzieła zbawczego: męki, śmierci i zmartwychwstania oraz „zetsknięciem się” i udziałem człowieka w tym zbawczym działaniu Boga. Tak rozumie właśnie Kościół greckie słowo *ανάμνησις*: anamneza – pamiętka. Bardzo trafnie wyraża tę wiarę Kościoła III modlitwa eucharystyczna ze Mszy św. z udziałem dzieci, gdy modlimy się: „Z radością wspominamy to wszystko, co Jezus Chrystus uczynił dla naszego zbawienia. W tej Najświętszej Ofierze, którą Jezus powierzył swojemu Kościołowi, przeżywamy na nowo Jego śmierć i zmartwychwstanie”³³. Msza św. jako „pamiętka” śmierci i zmartwychwstania Chrystusa sprawia, że stajemy się uczestnikami tego, co On uczynił dla naszego zbawienia. Polecając w Wieczerniku *To czyńcie na moją pamiętkę* (Łk 22,19), Chrystus Pan oddał swój zbawczy, odkupieńczy Czyn w ręce Apostołów, a poprzez dziedzictwo apostołskie, sukcesję, jest on spełniany w Kościele, na Jego pamiętkę. „Poprzez to, co czynimy w eucharystycznej posłudze chleba i wina, ta pamiętka staje się uobecnieniem własnego Czynu Chrystusa: Jego śmierci i zmartwychwstania. Całej Jego paschalnej tajemnicy, z której bez przerwy rodzi się Kościół: Ciało Chrystusa. Rodzi się, żyje, wzrasta”³⁴.

Papież „z rodu Polaków” rozpoczynając podczas pielgrzymki do Ziemi Świętej Mszę św. w Wieczerniku (23 III 2000), powiedział m.in.:

³⁰ Por. MnD 14.

³¹ Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego (dalej OWMR), (2002), 79e.

³² Tamże, 27.

³³ Mszał rzymski dla diecezji polskich, Poznań 1986, 366*.

³⁴ Jan Paweł II, Homilia podczas Nieszporów eucharystycznych, Tarnów 10 VI 1987.

Gorąco pragnąłem nawiedzić jako pielgrzym to święte miejsce, aby sprawować tu Eucharystię. Tutaj, gdzie Pan Jezus tej nocy, gdy dobrowolnie wydał się na mękę, ustanowił kapłaństwo służebne i pozostawił nam w swoim Ciele i Krwi pamiątkę swej śmierci. (...) Oto, dlaczego pragnąłem powrócić jako Następca Piotra do źródeł Kościoła, do miejsca Ostatniej Wieczery i pierwszej Eucharystii, gdzie zmartwychwstały Chrystus stanął pośród apostołów i udzielił im Ducha Świętego. Z takimi myślami oddaję chwałę Ojcu, który obdarza mnie łaską sprawowania pamiątki Pańskiej w tym świętym miejscu, w Roku Jubileuszowym, roku głęboko eucharystycznym³⁵.

W podpisanym na zakończenie tej liturgii Liście do kapłanów na Wielki Czwartek (17 III 2000 r.) Papież w czterech jego punktach rozważa słowa Chrystusa skierowane do całego Kościoła w Wieczerniku: „To czyńcie na moją pamiątkę!”³⁶ Jan Paweł II bardzo mocno zaakcentował w tym kontekście obecność eucharystyczną Chrystusa, nazywając ją najwznioślejszą, gdyż Eucharystia to „nie zwyczajne wspomnienie, ale *pamiątka uobecniająca*; nie tylko symboliczne odniesienie do przeszłości, ale żywa obecność Pana wśród nas”³⁷. Kontynuując tę myśl, Ojciec Święty zwrócił się do kapłanów, iż w dwa tysiące lat od narodzin Chrystusa, winni

w szczególny sposób wspominać i rozważać prawdę o tym, co moglibyśmy nazwać Jego „eucharystycznym narodzeniem”. Wieczernik jest właśnie miejscem tego „narodzenia”. To tutaj rozpoczyna się dla świata nowa obecność Chrystusa, która nieustannie urzeczywistnia się wszędzie tam, gdzie sprawowana jest Eucharystia (...). Ta eucharystyczna obecność przetrwała dwa tysiąclecia dziejów Kościoła i będzie mu towarzyszyć aż do końca czasów³⁸.

W Encyklice *Ecclesia de Eucharistia* Jan Paweł II napisał:

W Jubileuszowym Roku 2000 dane mi było sprawować Mszę świętą w jerozolimskim Wieczerniku, tam gdzie według tradycji została ona odprawiona po raz pierwszy przez samego Chrystusa. *Wieczernik – miejsce ustanowienia Eucharystii*. (...) Jestem wdzięczny Panu Jezusowi, że w posłuszeństwie Jego zaleceniu: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22, 19), dane mi było powtórzyć w tym samym miejscu słowa wypowiedziane przez Niego dwa tysiące lat temu³⁹.

³⁵ Jan Paweł II w *Ziemi Świętej, Msza św. w Wieczerniku. Wprowadzenie*, OR 21 (2000), nr 5, s. 25.

³⁶ Por. Jan Paweł II, List do kapłanów na Wielki Czwartek 2000 roku, nr 10–13, OR 21 (2000), nr 5, s. 6n.

³⁷ Tamże, nr 12, s. 7; por. MnD 15.

³⁸ Tamże, nr 13.

³⁹ EdE 2.

Autor *Mane nobiscum Domine* pośród ważnych aspektów Najświętszego Sakramentu, uznał, iż najbardziej oczywistym wymiarem Eucharystii jest **uczta**, gdyż narodziła się ona w wieczór Wielkiego Czwartku. Uczta eucharystyczna ma więc swój początek w wieczerzy paschalnej, którą Jezus gorąco pragnął spożyć ze swoimi uczniami (por. Łk 22, 15). W czasie tej braterskiej uczty Chrystus Pan wziął chleb i kielich, złożył dzięki, połamał i podał swoim uczniom, mówiąc: „Bierzcie i jedzcie; bierzcie i pijcie; to jest Ciało moje; to jest kielich Krwi mojej; to czyńcie na moją pamiątkę”. W ten sposób, w uczcie eucharystycznej, Jezus objawia zamiar Boga, który pragnie zawrzeć z nami wspólnotę miłości i zaprasza do umacniania wspólnoty z braćmi w życiu codziennym⁴⁰. Apostoł Narodów, św. Paweł, uczył, że Eucharystia jako nasze uczestnictwo w Ciele i Krwi Chrystusa jest także tajemnicą duchowej komunii w Kościele. *My, liczni, tworzymy jedno Ciało. Wszyscy bowiem bierzemy z tego samego chleba* (1 Kor 10, 17). „Czym jest Eucharystia, jeśli nie sakramentalną obecnością Chrystusa we wszystkich, którzy mają udział w jednym chlebie i jednym kielichu? Ta obecność jest największym bogactwem Kościoła”⁴¹. Chrystus Pan buduje bowiem właśnie przez Eucharystię swój Kościół.

Ręce, które łamały chleb dla uczniów podczas Ostatniej Wieczerzy, miały zostać rozpięte na krzyżu, aby Chrystus mógł przyciągnąć wszystkich do siebie w wiecznym Królestwie swego Ojca. Przez sprawowanie Eucharystii nieustannie przyciąga On do siebie ludzi, aby byli prawdziwymi członkami Jego Ciała⁴².

Ołtarz w czasie uczty eucharystycznej – Wieczerzy Pańskiej jest stołem Ciała Chrystusowego, z którego wierni otrzymują pokarm, tak jak ze stołu słowa Bożego biorą naukę. W drugim po Soborze dokumencie teologiczno-pastoralnym wprowadzającym do Lekcjonarza, wydanym w trzecim roku apostołskiego posługiwania Jana Pawła II, zostaliśmy jeszcze głębiej umocnieni w przekonaniu wiary, iż

Kościół karmi się duchowo przy dwóch stołach: ze stołu słowa czerpie naukę, przy stole eucharystycznym coraz bardziej się uświęca. Słowo Boże zwiastuje przymierze między Bogiem i ludźmi, w Eucharystii zaś to nowe i wieczne przymierze zostaje odnowione. Poprzez słowa przypominane są wydarzenia historii zbawienia, w Eucharystii ta sama historia ukazuje się w sakramentalnych znakach liturgii⁴³.

⁴⁰ List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., s. 52.

⁴¹ Jan Paweł II w Ziemi Świętej, *Msza św. w Wieczerniku. Homilia*, OR 21 (2000), nr 5, s. 26.

⁴² Tamże.

⁴³ Wprowadzenie teologiczno-pastoralne do Lekcjonarza mszalnego (II wyd., 1981), 10, w: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła*, oprac. J. Miazek, Warszawa 1987, s. 39.

Wierni przyjmując Ciało Pańskie, wypełniają polecenie Jezusa: „Bierzcie i jedzcie”, doskonałą się w miłości Boga i do siebie nawzajem, a także „stara- ją się żyć mocą niebieskiego pokarmu”. Każdy, kto uczestniczył we Mszy św. – uczcie i spożywał „Chleb mocnych”, „pokarm z nieba”, winien zadbać o speł- nianie dobrych uczynków, podobać się Bogu i właściwie postępować, być oddanym Kościołowi i czyniąc, czego się w nim nauczył, postępując w poboż- ności oraz „stawiając sobie zadanie przepojenia świata duchem chrześcijań- skim i dawanie świadectwa Chrystusowi we wszystkim pośród wspólnoty ludzkiej”⁴⁴.

Jan Paweł II, sprawując ucztę i Ofiarę eucharystyczną w jerozolimskim Wieczerniku (23 III 2000), mówił, że „Eucharystia jest zarówno *uczta* wspól- noty, zbudowanej na nowym i wiecznym Przymierzu, jak i *ofiara*, która uobec- nia zbawczą moc krzyża”⁴⁵. W swym Liście *Mane nobiscum Domine* przypomniał, że ucztę eucharystyczna „ma też i przede wszystkim” wymiar głęboko i zasadniczo *ofiarniczy*, gdyż Chrystus ukazuje nam w niej *ofiara* *dokonaną raz na zawsze na Golgocie*⁴⁶.

Choć jest w niej obecny jako zmartwychwstały, to nosi znaki swej męki, której „pamiętką” (*memoriale*) jest każda Msza św., o czym przypomina nam litur- gia aklamacją po konsekracji: „Głosimy śmierć Twoją, Panie Jezu, wyznajemy Twoje zmartwychwstanie...”⁴⁷.

Papież uczy, że gdy Kościół sprawuje Eucharystię, pamiętkę śmierci i zmar- twychwstania swojego Pana, to „dokonuje się dzieło naszego Odkupie- nia” i w ten sposób centralne wydarzenie zbawienia staje się rzeczywiście obecne⁴⁸.

Ofiara ta ma do tego stopnia decydujące znaczenie dla zbawienia rodzaju ludzkiego, że Jezus złożył ją i wrócił do Ojca dopiero wtedy, gdy zostawił nam środek umożliwiający uczestnictwo w niej, tak jakbyśmy byli w niej obecni. W ten sposób każdy wierny może w niej uczestniczyć i korzystać z jej niewyczer-

⁴⁴ Św. Kongregacja Obrzędów, *Instrukcja o kulcie Tajemnicy eucharystycznej* (25 V 1967), 13, w: *To czyńcie...*, dz. cyt., s. 165.

⁴⁵ Jan Paweł II w *Ziemi Świętej, Msza św. w Wieczerniku. Homilia*, OR 21 (2000), nr 5, s. 26.

⁴⁶ Por. MnD 15; EdE 10; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramen- tów, *Instrukcja Redemptionis Sacramentum* o tym, co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią (25 III 2004), 38; Kongregacja ds. Kul- tu..., *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje* (15 X 2004), 24.

⁴⁷ MnD 15.

⁴⁸ Zob. EdE 11.

panych owoców (...). Cóż większego Jezus mógł uczynić dla nas? Prawdziwie, w Eucharystii objawia nam miłość, która posuwa się *aż do końca* (J 13, 1) – miłość, która nie zna miary⁴⁹.

Msza św. będąca Ofiarą samego Chrystusa, została przez Niego powierzona Kościołowi i stale w nim obecna, stanowi jednocześnie ofiarę Kościoła, który ofiarowuje Ojcu Chrystusa, a wraz z Nim samego siebie. Istotę uczestnictwa wiernych w Ofierze określa Ogólne wprowadzenie do Mszału w słowach:

Kościół dąży do tego, aby wierni ofiarowali nie tylko niepokalaną Hostię, lecz by się także uczyli samych siebie składać w ofierze i aby z dnia na dzień przez pośrednictwo Chrystusa coraz ściślej się jednoczyli z Ojcem i między sobą, by w końcu Bóg był wszystkim we wszystkich⁵⁰.

Zjednoczenie się z Chrystusem w Jego Ofierze jest złączeniem z Nim całego doczesnego losu w duchu miłości i posłuszeństwa Bogu, tak jak poucza Sobór Watykański II:

Wszystkie bowiem... uczynki, modlitwy i apostołskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, wypoczynek ducha i ciała, jeśli odbywają się, a nawet utrapienia życia, jeśli są cierpliwie znoszone, stają się duchowymi ofiarami, miłymi Bogu przez Jezusa Chrystusa (por. 1 P 2, 5). Ofiary te są składane z największą czcią Ojcu podczas celebrowania Eucharystii wraz z ofiarą Ciała Pańskiego⁵¹.

Ofiarniczy wymiar Eucharystii ogarnia zatem nasze życie codzienne; duchową ofiarą staje się dar z siebie, bezinteresowne oddanie, składanie w darze wszystkiego, czego wymaga życie chrześcijańskie⁵².

Eucharystyczna duchowość ofiary powinna przenikać naszą codzienność: pracę, relacje z ludźmi, tysiące spraw, którymi się zajmujemy; obowiązki związane z powołaniem małżonków, rodziców, dzieci; poświęcenie się posłudze przez tego, kto jest biskupem, prezbiterem, diakonem; świadectwo osób konsekrowanych; „chrześcijańską” postawę w obliczu bólu fizycznego i cierpienia moralnego; odpowiedzialność za budowanie państwa ziemskiego w świetle wartości ewangelicznych w różnych wymiarach⁵³.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ OWMR 79f.

⁵¹ KK 34.

⁵² Zob. Kongregacja ds. Kultu..., *Rok Eucharystii...*, art. cyt., 24.

⁵³ Tamże.

Eucharystia, jak dalej uczy Jan Paweł II w Liście *Ecclesia de Eucharistia*, uobecniając przeszłość kieruje nas ku przyszłości – ku ostatecznemu przyjsciu Chrystusa na końcu dziejów, u kresu historii. „Ten aspekt «eschatologiczny» daje sakramentowi Eucharystii porywającą siłę, która pozwala iść drogą chrześcijańską z nadzieją”⁵⁴.

Wszystkim przedstawionym powyżej wymiarom Eucharystii, najgłębszy sens i znaczenie nadaje prawda o obecności Chrystusa; „Eucharystia jest tajemnicą obecności, przez którą spełnia się w najwznioślejszy sposób obietnica Jezusa, że pozostanie z nami aż do skończenia świata”⁵⁵. Dlatego też Kościół nieustannie zwraca swe spojrzenie ku swojemu Panu, obecnemu w Sakramencie Ołtarza, w którym objawia On w pełni ogrom swej miłości. Eucharystia rozumiana jako zbawcza obecność Jezusa we wspólnocie wiernych i jako jej pokarm duchowy, „jest czymś najcenniejszym, co Kościół posiada na drogach historii”⁵⁶.

3. Eucharystia źródłem i objawieniem wspólnoty

Sługa Boży, Ojciec Święty Jan Paweł II, umacniając braci i siostry w wierze, wielokrotnie przypominał w swym apostołskim nauczaniu, że Eucharystia – Msza św. stanowi centrum życia całego Kościoła i każdego chrześcijanina.

Jezus Chrystus, prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, rozstając się ze swymi uczniami i na ich prośbę, by pozostał z nimi, odpowiedział darem o wiele większym, gdyż pozostawił im rzeczywistość siebie samego. Nasz Boski Mistrz i Nauczyciel bardzo dobrze wiedział, co będzie potrzebne Jego uczniom, wtedy i dzisiaj, niezależnie od panujących warunków życia, na wszystkie dni ich egzystencji. Dlatego zostawił w testamencie to, co miał najcenniejszego, a bez czego człowiek nie może normalnie żyć i pracować, budując cywilizację miłości. Nie pozostawił im zwykłego przedmiotu, który przywoływałby Jego wspomnienie; pod postacią chleba i wina stał się rzeczywistością obecny ze swym Ciałem, swą Krwią, swą Duszą i swym Bóstwem. Chrystus Pan zapewnił swoich uczniów: *Ja jestem chlebem żywym, który zstąpił z nieba. Jeśli kto spożywa ten chleb, będzie żył na wieki* (J 6, 51). Przez sakrament Eucharystii pozostał ze swoimi uczniami aż do skończenia świata. Każdy, kto uczestniczy w Eucharystii i przyjmuje „chleb z nieba”, wchodzi w „głębką komunie (wspólnotę) z Jezusem”, który obiecał *wytrwajcie we Mnie, a Ja będę trwał w was* (J 15, 4). W Komunii eucharystycznej dokonuje się zatem zjednocze-

⁵⁴ MnD 15.

⁵⁵ MnD 16.

⁵⁶ EdE 9.

nie z Chrystusem i ze wspólnotą Kościoła. Święta ucza, „na której pożywamy Chrystusa”, jednoczy wzajemnie wszystkich przyjmujących Ciało Pańskie; tworzy „jedno ciało”, jak uczył Apostoł Narodów: *Ponieważ jeden jest chleb, przeto my, liczni, tworzymy jedno ciało. Wszyscy bowiem bierzemy z tego samego chleba* (1 Kor 10, 17). Uczestnictwo w Eucharystii oznacza udział najpierw w przygotowanym stole słowa Bożego, z którego wierni otrzymują naukę. Pan Bóg bowiem tak sprawił, że serce człowieka odczuwa „głód” Jego słowa (por. Am 8, 11), głód, który może zaspokoić tylko pełne zjednoczenie z Nim, doskonała wspólnota z Nim samym⁵⁷. Komunia eucharystyczna została zaś nam dana, byśmy z zastawionego stołu Ciała Chrystusowego otrzymywali pokarm i w ten sposób „sycili się Bogiem na tej ziemi w oczekiwaniu na pełne zaspokojenie w niebie”⁵⁸. Udział zatem we Mszy św. bez uczestnictwa we wspólnocie stołu eucharystycznego, do czego jakoś dziwnie przywykły pokolenia chrześcijan, trzeba uznać za postawę niewłaściwą i niezrozumiałą, choćby z punktu widzenia poleceń Chrystusa Pana: „Bierzcie i jedzcie...”; *Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego... nie będziecie mieli życia w sobie* (J 6, 53). Uczestniczyć w Eucharystii to spożywać „chleb mocnych”, „pokarm z nieba”, który zespała, łączy, pogłębia braterstwo i wspólnotę z Bogiem i ludźmi. Dzięki temu wewnętrznemu „trwaniu” we wspólnocie z Chrystusem, możemy niejako *uprzedzająco* doświadczyć w wierze nieba na ziemi. „Ziemska liturgia daje nam przedsmak uczestnictwa w liturgii niebiańskiej sprawowanej w świętym mieście Jeruzalem, do którego pielgrzymujemy”⁵⁹. Dlatego Kościół modli się z głęboką wiarą w swej codziennej modlitwie:

Panie Jezu, pozostań z nami, bo ma się ku wieczorowi,
towarzysząc nam w drodze do niebieskiej ojczyzny
oświecaj nasze serca i umacniaj nadzieję,
abyśmy razem z naszymi braćmi
poznawali Ciebie w Piśmie Świętym i w łamaniu chleba⁶⁰.

Historia uczy, iż uczniowie Chrystusowi, chcąc iść przez życie ze swoim Boskim Nauczycielem, *trwali w nauce Apostołów i we wspólnocie, w łamaniu chleba i w modlitwach* (Dz 2, 42). Księga Dziejów Apostolskich ukazuje ideał wspólnoty jako wzór, model dla Kościoła w każdym czasie. „Jest to Kościół zebrany wokół Apostołów, powołany przez Słowo Boże, zdolny do

⁵⁷ Zob. MnD 19.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ KL 8.

⁶⁰ Modlitwa z Nieszporów – poniedziałek IV tygodnia. *Liturgia Godzin*, t. III, s. 937n.

wzajemnego dzielenia się nie tylko dobrami duchowymi, ale również dobrami materialnymi (por. Dz 2, 42-47; 4, 32-35)⁶¹. Jan Paweł II wyraził pragnienie, aby w ogłoszonym przez siebie Roku Eucharystii (i później), dziś żyjący uczniowie Jezusa z Nazaretu zbliżyli się możliwie jak najbardziej do tego ideału. Powinni oni być przeświadczeni, że szczególne ujawnienie się Kościoła dokonuje się w pełnym i czynnym uczestnictwie całego świętego Ludu Bożego, zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu, pod przewodnictwem biskupa otoczonego prezbiterami, diakonami i osobami posługującymi⁶². To jest podstawowa „manifestacja” – objawienie się Kościoła, do którego trzeba wszakże dołączyć ujawnianie się Kościoła szczególnie w życiu wspólnot parafialnych, zorganizowanych pod przewodnictwem duszpasterza zastępującego biskupa, który nie może zawsze i wszędzie osobiście przewodniczyć całej ołtarzowi w swoim Kościele⁶³.

Papież „z rodu Polaków” w Liście apostolskim *Mane nobiscum Domine*, nawiązując do nauczania Soboru Watykańskiego II, który wzywał „do rozkwitu poczucia wspólnoty parafialnej zwłaszcza w zbiorowym celebrowaniu niedzielnej Mszy św.” (KL 42), wyraził życzenie, aby w Roku Eucharystii ponownie odkrywać i w pełni przeżywać niedzielę jako dzień Pański i dzień Kościoła⁶⁴. Odwołując się w tym miejscu do swojego wcześniejszego Listu o świętowaniu niedzieli *Dies Domini*, w którym powtórzył najpierw stwierdzenie Katechizmu Kościoła Katolickiego, że „niedzielną celebracją dnia Pańskiego i Eucharystii stanowi centrum życia Kościoła”⁶⁵, Jan Paweł II zacytował swój własny tekst z tegoż listu:

Właśnie bowiem podczas niedzielnej Mszy świętej chrześcijanie szczególnie mocno przeżywają to, czego doświadczyli Apostołowie wieczorem w dniu Paschy, gdy Zmartwychwstały objawił się im wszystkim, zgromadzonym w jednym miejscu (por. J 20, 19). W tej niewielkiej wspólnocie uczniów, stanowiącej załóżek Kościoła, był w pewien sposób obecny Lud Boży wszystkich czasów⁶⁶.

Rozważania poświęcone Eucharystii jako źródłu i objawieniu wspólnoty (komunii) Papież kończy wezwaniem skierowanym do kapłanów, aby w swojej pracy duszpasterskiej „w tym roku łaski”, zwrócili jeszcze większą uwagę

⁶¹ MnD 22.

⁶² Por. MnD 22; KL 41.

⁶³ Por. MnD 22; KL 42.

⁶⁴ Por. MnD 23.

⁶⁵ Zob. Jan Paweł II, List apostolski o świętowaniu niedzieli *Dies Domini* (dalej DD) (31 V 1998), 32; KKK 2177.

⁶⁶ DD 33.

na Mszę św. niedzielną, jako na tę celebrację, podczas której wspólnota parafialna odnajduje się w jedności ducha jako jedna społeczność, także gdy uczestniczą w niej rozmaite grupy, ruchy i stowarzyszenia⁶⁷.

Świętowanie niedzieli było zawsze znakiem rozpoznawczym chrześcijan, jak świadczą o tym liczne dokumenty, zwłaszcza z pierwszych wieków chrześcijaństwa. „W dniu Pańskim gromadzimy się razem, by łamać chleb i składać dziękczynienie” – potwierdza Didache, pismo z początku II wieku⁶⁸. Lud wierny w dzień Pański zostawia wszystko i spieszy na zgromadzenie liturgiczne, bo „w przeciwnym razie czym usprawiedliwią się przed Bogiem ci, co nie przychodzą w dniu Pańskim, aby słuchać Słowa życia i spożywać Boski pokarm, który trwa na życie wieczne?” – informuje pismo z III w. zatytułowane *Didaskalia Apostolskie*⁶⁹. „Chrześcijanin nie może żyć bez niedzielnej Mszy świętej” – składa świadectwo jeden z męczenników z Abiteny, z początku IV wieku⁷⁰.

Biskupi polscy w Liście pasterskim na Rok Eucharystii napisali m.in.:

Przejęci trzecim przykazaniem Bożym: *pamiętaj, abyś dzień święty święcił*, uczynmy z niedzielnej Eucharystii najważniejsze wydarzenie całego tygodnia. Udział w Najświętszej Ofierze jest łaską, przywilejem, ale jest także obowiązkiem ucznia Chrystusa. Warto podjąć trud i tak kształtować nasze przeżywanie niedzieli, aby móc systematycznie, coraz głębiej i w sposób pełny uczestniczyć we Mszy świętej. Niech spotkanie przy stole Eucharystii znajduje swoje przedłużenie w naszych domach, tak by komunია z Bogiem umacniała nasze więzi z bliźnimi, zwłaszcza w rodzinie, i otwierała nasze oczy i serca na potrzeby osób samotnych i chorych⁷¹.

Jan Paweł II na zakończenie swego Listu *Dies Domine* stwierdził, iż „jest naprawdę sprawą najwyższej wagi, aby każdy chrześcijanin uświadomił sobie, że nie może żyć wiarą i w pełni uczestniczyć w życiu chrześcijańskiej wspólnoty, jeśli nie bierze regularnie udziału w niedzielnym zgromadzeniu eucharystycznym”⁷². Bowiem to zgromadzenie eucharystyczne nie można porównać z żadnym innym doświadczeniem religijnym, gdyż to właśnie w niedzielnym spotkaniu całej wspólnoty, posłusznej głosowi Zmartwychwstałego,

⁶⁷ Zob. MnD 23.

⁶⁸ Zob. *Didache XIV*, w: *Pierwsi świadkowie. Pisma Ojców Apostolskich*, oprac. M. Starowieyski, Kraków 1998, 39.

⁶⁹ Cyt. za: DD 46.

⁷⁰ Cyt. za: B. Mokrzycki, *Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia*, Warszawa 1983, s. 702–704.

⁷¹ List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., s. 52.

⁷² DD 81.

który ją zwołuje, Kościół otrzymuje od swego Pana światło Jego słowa i pokarm Jego Ciała, „jako trwałe sakramentalne źródło odkupienia”; łaska zaś, która wypływa z tego źródła, „odnawia ludzi, życie i historię”⁷³. Dlatego, jest niewątpliwie „eucharystycznym testamentem” wołanie Jana Pawła II w ostatnich słowach Listu apostołskiego *Dies Domini* (o „powrocie” do treści którego napisał w Liście na Rok Eucharystii *Mane nobiscum Domine*: „Cieszyłbym się bardzo, gdyby ponownie zostało rozważone to, co /tam/ napisałem”⁷⁴):

Oby ludzie trzeciego tysiąclecia, spotykając się w każdą niedzielę z Kościołem radośnie świętującym tajemnicę, z której czerpie całe swoje życie, mogli spotykać samego zmartwychwstałego Chrystusa. Jego uczniowie zaś, odnawiając się nieustannie przez cotygodniową pamiątkę Paschy, niech stają się coraz bardziej wiarygodnymi głosicielami zbawczej Ewangelii i aktywnymi budowniczymi cywilizacji miłości⁷⁵.

4. Eucharystia początkiem i programem „misji”

Spotkanie z Chrystusem Panem we wspólnocie eucharystycznej i doświadczenie Jego bliskości sprawia w sercu radość i wzbudza „pilną potrzebę” dzielenia się otrzymanym darem. Dwaj uczniowie z Emaus, gdy rozpoznali Pana, *w tej samej godzinie wybrali się* (Łk 24, 33), aby przekazać innym to, co zobaczyli i usłyszeli. Kto bowiem przeżył rzeczywiste doświadczenie Zmartwychwstałego, napełnił się Jego słowem i posilił Jego Ciałem, nie może tego bogactwa zatrzymać tylko dla siebie. Dlatego każdy chrześcijanin jest wezwany do dawania osobistego świadectwa i ewangelizowania, dzielenia się Ewangelią zwłaszcza w swoim środowisku⁷⁶. Istnieje ścisły związek między udziałem w uczcie eucharystycznej i głoszeniem Chrystusa; kto zjednoczył się („wszedł w komunię”) z Panem w *pamiątce* Paschy, stał się równocześnie „misjonarzem wydarzenia, które ten obrzęd uobecnia”. Rozesłanie wiernych na zakończenie Mszy św. staje się zadaniem, które przynagla chrześcijanina do angażowania się w szerzenie Ewangelii i ożywiania społeczeństwa duchem chrześcijańskim⁷⁷.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Mnd 23.

⁷⁵ DD 87.

⁷⁶ Por. Mnd 24; List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., s. 52.

⁷⁷ Por. tamże. Papież ukazując głęboką więź istniejącą między Eucharystią a powszechną misją Kościoła, wyjaśnił ponadto, iż „jedynie Chrystus «chleb żywy, który zstąpił z nieba» (J 6, 51) może zaspokoić głód człowieka w każdej epoce oraz w każdym zakątku ziemi. Jednakże On nie chce tego czynić sam i dlatego – podobnie jak wtedy,

Do realizacji tego posłannictwa Eucharystia daje nie tylko wewnętrzną siłę, lecz także **program Chrystusowy**, który przez świadectwo chrześcijanina ma promieniować na społeczeństwo i kulturę.

W ramach tego eucharystycznego programu Kościół ma przypominać ludziom wielką prawdę, aby na wzór Jezusa, który poprzez swoją ofiarę wypowiedział wobec woli Ojca Niebieskiego „tak”, również cała ludzkość mówiła Bogu Stwórcy „tak”, „dzięki”, „amen”. Jan Paweł II określa to jako naglące zadanie w naszej zsekularyzowanej kulturze, gdyż coraz częściej zapomina ona o Bogu, a umacnia w sobie próżne przekonanie o samowystarczalności człowieka⁷⁸.

Wprowadzanie w życie codzienne eucharystycznego programu oznacza dawanie świadectwa w rodzinie, w szkole, w fabryce, w różnorodnych warunkach życia, że „rzeczywistości ludzkiej egzystencji nie można uzasadnić bez odniesienia do Stwórcy: «Stworzenie bowiem bez Stwórcy ginie»⁷⁹. To odniesienie do Boga Stwórcy zobowiązuje nas do nieustannego „dziękczynienia” (to znaczy greckie słowo *eucharystia*) za to, co posiadamy i czym jesteśmy, nie umniejsza właściwej autonomii rzeczywistości ziemskich, ale ją właściwie uzasadnia i umieszcza w jej słusznych granicach (por. KDK 36).

W Roku Eucharystii chrześcijanie winni nauczyć się dawać świadectwo o obecności Boga w świecie, nie lękać się mówić o Nim i z dumą nosić znaki wiary. Kultura Eucharystii rozwija kulturę dialogu, która z niej czerpie swą siłę i pokarm, nie naruszając słusznej autonomii państwa i instytucji cywilnych. Eucharystia jest **programem solidarności** dla całej ludzkości, gdyż Kościół stale odnawia w celebracji eucharystycznej swoją świadomość, że jest znakiem i narzędziem nie tylko wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem, ale także jedności całego rodzaju ludzkiego⁸⁰.

Chrześcijanin, który uczestniczy w Eucharystii, uczy się z niej być rzeczni-kiem komunii, pokoju, solidarności we wszystkich okolicznościach życia. Rozdarty obraz naszego świata, który wszedł w nowe tysiąclecie z widmem terroryzmu i tragedii wojny, bardziej niż kiedykolwiek wzywa chrześcijan, by przeżywali Eucharystię jako *wielką szkołę pokoju*, gdzie formują się mężczyźni i kobiety, którzy na różnych szczeblach zaangażowania w życie społeczne, kulturalne, polityczne działają na rzecz rozwijania dialogu i komunii⁸¹.

gdy rozmnożył chleb – posługuje się uczniami. (...) A ci, którzy w sposób godny spożywają je (Ciało i Krew Chrystusa za życie ludzkości) przy Jego Stole, stają się żywymi narzędziami Jego obecności, miłości, miłosierdzia i pokoju” (Jan Paweł II, Homilia. Msza św. w uroczystość Najświętszego Ciała..., art. cyt., 19).

⁷⁸ Zob. MnD 26.

⁷⁹ Tamże.

⁸⁰ Por. MnD 27; KK 1.

⁸¹ MnD 27.

Papież Jan Paweł II w końcowej części swego **eucharystycznego testamentu** zwrócił uwagę na ten wymiar naszego życia, który w znacznej mierze decyduje o autentyczności udziału w Eucharystii, sprawowanej we wspólnocie. Chodzi o to, czy Eucharystia jest zawsze bodźcem do czynnego angażowania się w budowanie społeczeństwa bardziej sprawiedliwego i braterskiego. Nieprzypadkowo w Ewangelii Jana nie znajdujemy opisu ustanowienia Eucharystii, ale jest w niej relacja o „umywaniu nóg” (zob. J 13, 1-20); unizając się do umywania nóg swoim uczniom, Jezus w niedwuznaczny sposób wyjaśnia sens Eucharystii⁸². Chrystus wskazuje na postawę miłości, obalając wszelkie kryteria panowania, które nazbyt często określają międzyludzkie relacje i potwierdza bardzo zdecydowanie kryterium służby: *Jeśli kto chce być pierwszym, niech będzie ostatnim ze wszystkich i służy wszystkim* (Mk 9, 35). Św. Paweł z kolei powtarza z całą mocą, że nie wolno sprawować Eucharystii, w której brakuje promieniowania miłości, potwierdzonej konkretnym dzieleniem się z najbiedniejszymi⁸³. „Dzisiejszy świat tak bardzo potrzebuje takich właśnie, prostych i konkretnych znaków miłości, których szkołą jest Eucharystia. Ich potrzebę odczuwamy także w naszej ojczyźnie” – dopowiedzieli polscy biskupi⁸⁴. Dlatego, jak życzył sobie sługa Boży Jan Paweł II, Rok Eucharystii (ale i wszystkie następne lata) winien stać się czasem, w którym wspólnoty diecezjalne i parafialne będą podejmowały szczególne zadania udzielania czynnej, braterskiej pomocy którejś z tak licznych grup ubogich, żyjących pośród nas. Nie możemy się łudzić: za prawdziwych uczniów Chrystusa zostaniemy uznani, jeśli będziemy się wzajemnie miłowali, a zwłaszcza jeśli otoczymy troską potrzebujących. To właśnie będzie zawsze kryterium sprawdzania autentyczności naszych celebracji eucharystycznych⁸⁵.

* * *

⁸² Zob. MnD 28.

⁸³ Por. 1 Kor 11, 17-22.27-34.

⁸⁴ List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii..., art. cyt., s. 53.

⁸⁵ Por. J 13, 35; Mt 25, 31-46. Biskupi polscy napisali w tym kontekście, iż „nieraz tak blisko żyją chorzy, osamotnieni, cierpiący z różnych powodów. Ubóstwo, często związane z utratą pracy, albo brakiem godziwego wynagrodzenia, dotknęło wiele osób i całych rodzin. Czy możemy pozostać obojętni? Jako uczestnicy Eucharystii – nie! Wzajemna miłość, a szczególnie troska o potrzebujących jest znakiem prawdziwych uczniów Chrystusa” (List Episkopatu Polski na Rok Eucharystii *Eucharystia źródłem i szczytem życia i misji Kościoła* (22 X 2004), 5, w: Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, Poznań 2004, 83n).

Sługa Boży Jan Paweł II kończąc swój eucharystyczny testament nie prosił o organizowanie rzeczy nadzwyczajnych, ale o to, by wszystkie inicjatywy cechowało głębokie przeżycie duchowe. Rok Eucharystii spełni pokładane w nim nadzieje i pozostanie w życiu Kościoła ważnym wydarzeniem, bo zmierzał do ożywienia we wszystkich wspólnotach chrześcijańskich sprawowania Mszy św. niedzielnej i upowszechnienia adoracji eucharystycznej poza Mszą św.

Adresatami tego wyjątkowego testamentu zostali biskupi, prezbiterzy, diakoni, lektorzy, akolici, nadzwyczajni szafarze Komunii św., przyszli kapłani, osoby konsekrowane i wszyscy wierni oraz młodzi, którzy z hasłem *Przybyliśmy oddać Mu pokłon* (Mt 2, 2) przeżyli spotkanie z Jezusem ukrytym w Eucharystii podczas Światowego Dnia Młodzieży w sierpniu 2005 r., w Kolonii.

Eucharystyczny testament papieski otrzymał gwarancję wstawiennictwa za nami przed Bogiem świętych, którzy w Eucharystii znajdowali pokarm na swej drodze doskonałości. Nade wszystko zaś pomocy Bogurodzicy Dziewicy Maryi,

która całym swoim życiem ucieleśniała tajemnicę Eucharystii. Kościół, patrząc na Maryję jako na swój wzór, jest wezwany do Jej naśladowania także w odniesieniu do Najświętszej Tajemnicy (EdE 53). Chleb eucharystyczny, który przyjmujemy, jest niepokalanym ciałem Jej Syna: *Ave verum corpus natum de Maria Virgine*⁸⁶.

Kościół, ustawicznie wspierany przez Matkę Jezusową, ciągle z nowym zapałem podejmuje pełnienie swej misji w dzisiejszym świecie i coraz bardziej dostrzega w Eucharystii źródło i szczyt całego swego życia.

Sommario

MANE NOBISCUM DOMINE

– TESTAMENTO EUCARISTICO DI PAPA GIOVANNI PAOLO II

L'articolo sopra presentato è dedicato all'analisi del pensiero „eucaristico” di Papa Giovanni Paolo II contenuto nella *Lettera Apostolica* per l'Anno dell'Eucaristia (ottobre 2004 – ottobre 2005) *Mane nobiscum Domine*. Questo documento non intende offrire una trattazione esauriente sull'Eucaristia e neppure un sommario di dottrina eucaristica, ma soltanto indicare alcune prospettive che possano aiutare a convergere verso atteggiamenti illuminati e fecondi per vivere l'Anno dell'Eucaristia. *Mane nobiscum Domine* è un testo molto breve, ma di intenso afflato spirituale; è stato

⁸⁶ MnD 31.

chiamato dal Autore di questo articolo (dopo la morte del Papa): *il testamento eucaristico*. Nella prima parte intitolata „L'icona dei discepoli di Emmaus”, viene messo in luce episodio da cui prende spunto l'intero documento. L'icona di Emmaus „ben si presta – come afferma il Pontefice – ad orientare un Anno che vedrà la Chiesa particolarmente impegnata a vivere il mistero della Santa Eucaristia”. La seconda parte: „L'Eucaristia mistero di luce” ricorda sinteticamente le diverse dimensioni dell'Eucaristia. La Messa è „memoriale” che „ripresenta a noi il sacrificio attuato una volta per tutte sul Golgota”; è „comunione” (dimensione della „convivialità”); e ci proietta verso il futuro dell'ultima venuta di Cristo (dimensione „escatologica”). Presentando le suddette dimensioni dell'Eucaristia la *Lettera Apostolica* si sofferma in modo particolare sulla presenza eucaristica di Cristo in mezzo a noi. Il Papa sottolinea: „L'Eucaristia è mistero di presenza, per mezzo del quale si realizza in modo sommo la promessa di Cristo di restare con noi fino alla fine del mondo”. La terza parte mette in rilievo la questione dell'Eucaristia come sorgente ed epifania di comunione con Cristo e con i fratelli. Quando ci raduniamo per celebrare l'Eucaristia e ci disponiamo a fare la comunione, poniamo in atto tutte le risorse della dinamica misterico-sacramentale. Giovanni Paolo II ha scritto nella *Lettera Dominicae Cenaе*, (al n. 4) che „nella comunione eucaristica riceviamo quindi Cristo, Cristo stesso; e la nostra unione con lui, che è dono e grazia per ognuno, fa sì che in lui siamo anche associati all'unità del suo Corpo che è la Chiesa”. Dopo aver affermato che l'Eucaristia è sorgente dell'unità ecclesiale, sua massima manifestazione, nonché epifania di comunione, il Pontefice aggiunge l'ultimo capitolo sull'Eucaristia come principio e progetto di „missione”. L'esperienza di comunione con Cristo, suscita nella Chiesa e in ciascun cristiano l'urgenza di testimoniare e di evangelizzare. A conclusione di questa Lettera, il Papa esalta l'esemplarità di Maria proponendola come modello nel nostro rapporto col mistero eucaristico.

Ks. prof. dr hab. Jan Józef JANICKI – ur. w 1946 r. w Słomnikach. Studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, doktorat w Papieskim Instytucie Liturgicznym w Rzymie, habilitacja w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, docent w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, profesor nadzwyczajny PAT, profesor zwyczajny Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, kierownik Katedry Historii Liturgii na Wydziale Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Autor ponad 200 publikacji o charakterze naukowym i popularnonaukowym, w tym ostatnio wydanych książek: *U początków liturgii Kościoła*, Kraków 2002 oraz *Kultury antyczne w liturgii chrześcijańskiej*, Kraków 2003.